

# מנהג בכתב

שינוי הדף היומי בדון קצרו

לע"נ הגאון ר' הלל בן רבי  
מנחם מנדל יוסף זקס זצוק"ל  
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל  
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 265 פרשת שמות תשפ"ה

סנהדרין לג-לט

**דף לד** ר' יוסי בר' יהודה למד מהפסוק **עד אחד לא יענה בנפש למות** שאינו חוזר להמית אך הוא חוזר לזכות ור"ל מבאר בטעמו של ת"ק שאם הוא חוזר בו הוא כנוגע בעדות, ות"ק למד מלמות לאחד מהתלמידים, כמו ששינוי שאם אמר אחד מהעדים שהוא יכול ללמד זכות לא שומעים לו שכתוב עד אחד לא יענה, ואחד מהתלמידים אינו יכול ללמד עליו חובה שכתוב **אחד לא יענה בנפש למות**.

**רב** ואמר שרק בשעת משא ומתן המלמד זכות לא יכול לחזור בו אך בשעת גמר דין המלמד זכות יכול ללמד חובה, ויש להקשות ששינוי למחרת משכימים ובאים המזכה אומר אני מזכה ומזכה אני במקומי והמחייב אומר אני המחייב ואני מחייב במקומי המלמד חובה מלמד זכות אך המלמד זכות לא יכול ללמד חובה ולמחרת זה ודאי גמר דין, ויש לומר שמי אמר שאין משא ומתן למחר אלא ודאי שמדובר שיש משא ומתן ואז אינו חוזר אך הוא חוזר בגמר דין, ויש להוכיח ממה ששינוי שאם הם שוים דנים זה כנגד זה עד שיראה אחד מהמחייבים את דברי המזכים ואם נאמר שיכול לחזור בו ניתן לכתוב גם שיראה אחד מהמזכים דברי המחייבים, ויש לומר שהתנא מחזר לזכות ולא על חובה, ויש להוכיח ממה ששינוי שאם אחד מהתלמידים שזיכה מת רואים אותו כחי והוא עומד במקומו ולכאורה נאמר שלו היה חי היה חוזר בו בשעת גמר דין, ויש לומר שכרגע הוא לא חזר בו, אך יש להקשות שעל זה שלחו מא"י שדברי רב שיכול לחזור בגמר דין לא כר' יוסי בר חנינא, ויש לומר ששנו להיפך שדברי רב לא מוציאים מדברי ר' יוסי בר' חנינא, ויש להוכיח ממה ששינוי ששני סופרי הדיינים עומדים לפניהם אחד מהימין ואחד מהשמאל וכותבים את דברי המזכים ודברי המחייבים ואמנם יש לרשום את דברי המחייבים שמא יראו טעם אחר וירצו לעשות הלנת דין אך מדוע יש לרשום את דברי המזכים, ומשמע שבכל מקרה לא נשגיח בהם אם יחזרו בהם, ויש לדחות שכותבים את דבריהם כדי שלא יגידו טעם אחד משני פסוקים כמו ששאל ר' אסי את ר' יוחנן באופן ששינוי אומרים טעם אחד משני מקראות איך מונים אותם ואמר ר' יוחנן שהם נמנים כאחד, ואמר אב"י שלומדים את זה מהפסוק **אחת דבר אלוקים שתים זו שמעתי כי עו לאלוקים** שלומדים מפסוק אחד כמה טעמים אך לא טעם אחד מכמה פסוקים, ואצל ר' ישמעאל למדו את זה מהפסוק **וכפטיש יפוצץ סלע** כמו שפטיש מתחלק לכמה ניצוצות כך פסוק אחד יוצא לכמה טעמים, ואמר רב זביד דוגמא ממה ששינוי שהמזבח מקדש את הראוי לו ור' יהושע סובר שכל הראוי לאישים אם עלה לא ירד שכתוב **העולה על מזבחה** כמו שעולה כשהיא ראויה לאישים אם עלתה לא תרד כך על דבר שראוי לאישים אם עלה לא ירד, ור"ג סובר שכל הראוי למזבח אם עלה לא ירד שכתוב **היא העולה על מזבחה** כמו שעולה שהיא ראויה למזבח אם עלתה לא תרד כך כל הראוי למזבח אם עלה לא ירד, ושניהם מרבים פסולים או **ממוקדה** או **מעל המזבח**, אך יש לדחות ששינוי שם שהם נחלקו בדם ונסכים שלר"ג לא ירדו ולר' יהושע ירדו שהם ראויים למזבח אך לא לאישים, אלא מבאר רב פפא שהדוגמא לטעם שיוצא משני פסוקים כמו מה ששינוי שר' יוסי הגלילי **עמוד ב** למד מהפסוק **כל הנוגע במזבח יקדש** ומשמע בין ראוי בין שאינו ראוי, ויש ללמוד מכבשים שרק דבר שראוי ככבשים נהיה קדש בנגעו במזבח, ור"ע למד מהפסוק **עולה** ששמו שעולה ראוי כך כל דבר שהוא ראוי, ושניהם ממעטים פסולים או מעולה או מכבשים, אך יש לדחות שרב אדא בר אהבה אומר שהם חולקים בעולת העוף פסולה שאם לומדים מכבשים ממעטים עוף אך אם לומדים מעולה זה כולל עופות, אלא מבאר רב אשי כמו ששינוי שר' ישמעאל למד מהפסוק **דם יחשב לאיש ההוא דם שפך** לרבות זורק בחוץ, ור"ע למד מהפסוק **או זבח** לרבות זורק ולכו"ע מרבים זריקה ונחלקו אם לומדים מדם **שפך** או **מאז זבח**, אך יש לדחות שר' אבהו אומר שנחלקו ר' ישמעאל ור"ע ושחט זורק שלר' ישמעאל חייב אחד ולר"ע חייב שתים, ויש לומר כדברי אב"י שגם לר"ע חייב אחד שכתוב **שם תעלה עולותיך ושם תעשה** שהתורה מערכת את כל העשיות יחד.

**דיני ממונות** גומרים גם בלילה אמר ר' חייא בר פפא שלומדים מהפסוק **ושפטו את העם בכל עת** אך תחלת דין יש לבאר כדברי רבא שבפסוק אחד כתוב **ושפטו בכל עת** ובפסוק אחר כתוב **ביום הנחילו את בניו** שרק ביום אלא שתחלת דין ביום וגומרים אף בלילה, ומשנתנו לא כדעת ר"מ שלמד מהפסוק **על פיהם יהיה כל ריב וכל נגע** ומה ענין ריב לנגע אלא כמו שנגעים רואים ביום שכתוב **וביום הראות בו** כך דינים ביום וכמו שנגעים שלא בכהן סומא שכתוב **לכל מראה עיני הכהן** כך דין הוא רק שלא בסומים ומקשים נגע לריב שכמו שריב שלא בקרובים כך נגע לא בקרובים, ואין ללמוד גם שצריך שלושה

**דף לג** שנינו במשנה שבדיני ממונות מחזירים בין לזכות בין לחובה, ויש להקשות ששינוי שאם דן את הדין וזיכה את החייב וחייב את הזכאי טימא את הטהור וטיהר את הטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו, מבאר רב יוסף שמשנתנו דברה במומחה שיכול לחזור ושם מדובר באינו מומחה, ויש להקשות וכי במומחה מחזירים הרי כתוב שם שהמומחה לב"ד פטור מלשלם, ומבאר ר"נ שאם יש גדול ממנו בחכמה ובמנין הוא מחזיר את דבריו ואם אין גדול ממנו אינו מחזיר את דבריו, ורב ששת מחלק שאם טעה בדבר משנה חוזר ואם טעה בשיקול הדעת אינו חוזר, ורבינא שאל את רב אשי אם גם כאשר טעה בכרייתא של ר' חייא ור' אושעיא אמר רב אשי שכן, שאל אותו אם גם בדברי רב ושמואל אמר לו שכן, ושאל אותו האם גם בדברינו אמר לו וכי אנו קוצרי קנים באגס, ורב פפא מבאר שטעות בשיקול הדעת היא שיש מחלוקת בין תנאים או אמוראים ולא נפסק ההלכה אך יש סוגיא אחת שהולכת כדברי אחד מהם, רב המנונא הקשה לרב ששת ששינוי מעשה בפרה שניטלה ממנה האם ור' טרפון הטיף אותה והאכילה לכלבים וחכמים ביבנה התירוה כדברי תודוס הרופא שלא מוציאים מאלכסנדריא של מצרים פרה או חזרה אם לא מוציאים ממנה את האם כדי שלא תלד, ואמר ר' טרפון הלכה חמורין טרפון ור"ע אמר לו שהוא פטור כי הוא מומחה לרבים שפטור מלשלם ואם נאמר שטעה בדבר משנה חוזר מדוע לא אמר לו ר"ע שאתה טועה בדבר משנה, ויש לומר שאכן ר"ע אמר לו שהוא טועה בדבר משנה שחוזר וגם אם זה טעות בשיקול הדעת הרי אתה מומחה לרבים שפטור מלשלם, ור"נ בר יצחק שאל את רבא מדוע רב המנונא שאל מפרה הרי שם מדובר שכבר האכילה לכלבים שכבר אינו יכול לחזור, ורבא אומר שרב המנונא טען שאם טועה בדבר משנה אינו חוזר א"כ הדין קם ולכן חשש ר' טרפון ואמר לו ר"ע שאתה מומחה לרבים שפטור, אך אם טועה בדבר משנה חוזר א"כ יטען ר"ע שאם הפרה עוד היתה קיימת הדין קם ולכן חשש ר' טרפון עשית כלום א"כ גם עכשיו לא עשית כלום, רב חסדא מחלק שהדין חייב רק אם נטל ונתן ביד ומשנתנו דברה כשלא נשא ונתן ביד, ואמנם בחייב את הזכאי מובן ששייך נשא ונתן ביד אך בזיכה את החייב זה לא נקרא מעשה בידים, ויש לומר שמדובר שאומר לו פטור אתה וזה כנטל ונתן ביד, ולפ"ז במשנתנו מובן שמחזירים דיני ממונות לזכות ושייך שיחזירו שבתחילה אמר לו חייב אתה אך לא נשא ונתן ביד, אך לחובה אם נאמר שהכוונה שאמר לו פטור אתה הרי אמרנו שזה נקרא כנשא ונתן ביד, ויש לבאר במשנה שכתוב דבר אחד שדיני ממונות מחזירים לזכות שהיא חובה, אך קשה שא"כ דיני ממונות מחזירים לזכות ולא לחובה **עמוד ב** וזכות הכוונה כפשוטו ואם נבאר חובה כמו דיני ממונות מה שייך זכות כשיש חובה לאחר, יש לומר שהחובה היא לגואל הדם, אך קשה שבגלל חובה של גואל הדם נהרוג את הנידון, ועוד קשה איך זה נכלל בחילוק בין דיני ממונות לדיני נפשות, רבינא מבאר בחייב את הזכאי שהיה לו משכון והדין לקחו ממנו, וטימא את הטהור מדובר שהגיע בו שרץ וטיהר את הטמא שעירבו עם פרותיו.

**שנו בכרייתא** שאם אחד יצא זכאי מב"ד ואמר עליו אחד שהוא יכול ללמד עליו זכות מחזירים אותו שכתוב **נקי אל תהרוג**, ומי שיצא זכאי מב"ד ואמר עליו אחד שהוא יכול ללמד עליו חובה לא מחזירים אותו שכתוב **צדיק אל תהרוג**, ורב שימי בר אשי אומר שלגבי מסית זה להיפך מחזירים לחובה שכתוב **לא תחמול ולא תכסה עליו**, ורב כהנא למד מהפסוק **כי הרג תהרגנו**.

**רב זירא** שאל את רב אשי מהיכן לומדים חייבי גלות לענין הזה אמר רב אשי לומדים בגזירה שוה **רוצח רוצח**, וחייבי מלקות לומדים בגזירה שוה **רשע רשע** וכן שינוי להדיא בכרייתא.

**ר' חייא בר אשי** אומר בשם ר' יוחנן שבדיני נפשות לא מחזירים לחובה רק בטעה בדבר שאין הצדוקים מודים בו אך אם זה דבר שהצדוקים מודים בו חוזר גם בדיני נפשות שזה דבר שגם תשב"ר יודעים אותו, ור' חייא שאל את ר' יוחנן מה הדין אם זיכה בנואף או נואפת אמר ר' יוחנן צלה את הדילועים שלך לך עוד האש דולקת דהיינו שזה דבר שהצדוקים מודים בו, וכן אמר ר' אמי בשם ר' יוחנן שטעה בנואף חוזר ור' אבהו מבאר שלא חוזר בטעה בכיאה שלא כדרכה שאין הצדוקים מודים בזה.

**שינוי במשנה** שהכל חוזרים בדיני ממונות, לכאורה יש לדייק שאפילו העדים חוזרים בהם וזה כדעת ר' יוסי בר' יהודה ששינוי על הפסוק **ועד אחד לא יענה בנפש** בין לזכות בין לחובה ור' יוסי בר' יהודה אומר שעונה לזכות ולא לחובה, רב פפא מבאר שהמשנה מדברת על אחד מהתלמידים והמשנה גם לת"ק,

כדינים וזה ק"ו שאם ממון בג' כל שכן נגע בג' אלא יש ללמוד מהפסוק והובא אל אהרן הכהן או אל אחד ללמד שגם כהן אחד רואה את הנגעים.

**לר' יוחנן** היה שכן סומא שדן דינים ור' יוחנן לא מנע ממנו וקשה שר' יוחנן סובר שהלכה כסתם משנה ושנינו שכל הכשר לדון כשר להעיד ויש שכשר לדון ולא להעיד, ואמר ר' יוחנן שזה מרבה סומא בעין אחת אך בשתי עיניו ודאי פסול, ויש לומר שר' יוחנן מצא סתם משנה אחרת שדיני ממונות גומרים בלילה וסתם זה עדיף כיון שמה שסומא פסול הוא סתם של יחיד ועוד שהסתם של גומרים בלילה כתוב בפסוק הלכות, ור"מ למד מושפטו בכל עת ליום המעונן שהרי שנינו שלא רואים נגעים שחרית ובין הערבים ובתוך הבית וביום המעונן כי כהה נראית עזה ולא בצהרים כי עזה נראית כהה, ור"מ למד מביים הנחילו כמו שרבה בר חנינא שנה לפני ר"נ שרק ביום מפילים נחלות ולא בלילה, והקשה ר"נ שא"כ רק מי שמת ביום ירשוהו בניו ואם ימות בלילה לא ירשוהו בניו, אלא ודאי התכוונת לדון נחלות כמו ששנינו שלומדים מהפסוק והיתה לבני ישראל לחוקת משפט שכל הפרשה מדברת בדין, כמו שאמר רב יהודה בשם רב שאם שלושה נכנסו לבקר חולה אם רצו יכולים לכתוב צואתו או להחזיק כך את הדין אך שנים רק כותבים ולא עושים דין, ואמר רב חסדא שזה רק ביום ולא בלילה כי אז זה מועיל כעדות ועד לא נעשה דין אמר רבה אכן לכך התכוונתי.

**דיני נפשות** גומרים רק ביום אמר רב שימי בר חייא שלומדים מהפסוק והוקע אותם לה' נגד השמש, ורב חסדא למד שהוקעה זה תלייה מהפסוק והוקענום לה' בגבעת שאול בחירי ה'.

**דף לה** וכתוב ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור בתחילת קציר שעורים וכתוב ויאמר ה' אל משה קח את כל ראשי העם ולכאורה אם העם חטאו מה חטאו ראשי העם, וביאר רב יהודה בשם רב שאמר לו ה' שיחלק להם בתי דינים ואין לומר שצריך הרבה בתי דין שלא גומרים דין של שנים ביום אחד שרב חסדא אמר שרק בשני מיתות אך במיתה אחת דנים אלא עשה כך כדי להשיב את החרון אף מישראל.

**דיני ממונות** גומרים רק ביום שלאחריו למד ר' חנינא מהפסוק מלאתי משפט צדק ילין בה ועתה מרצחים גם בלי לינה, ורבא למד מהפסוק אשרו חמוץ אשרו דין שמחמץ את דינו ור' חנינא לא למד משם כיון שכתוב אשרו חמוץ ולא חומץ, ורבא למד מהפסוק מלאתי משפט כדברי ר"א בשם ר' יצחק שתענית שמלינים בה את הצדקה זה כשפיכות דמים שכתוב מלאתי משפט צדק וכל זה בפת ותמרים אך במעות חיטים ושעורים אין איסור לינה שבכל מקרה העניים לא נהנים מזה מיד.

**לא דנים** דיני נפשות בער"ש ויו"ט שאם ידונו ויגמרו דינו באותו יום א"כ כשיראו טעם לחובה יצטרכו לעשות הלנת דין, ואין לומר שיגמרו דינו בשבת ויהרגו בשבת שהרי אין מיתת ב"ד דוחה שבת ואין לומר שהירגוהו במוצ"ש שהרי כתוב נגד השמש ואם יגמרו בשבת ויהרגוהו ביום א' יהיה בכך עינוי הדין ואם ידונו בער"ש ויגמרו ביום א' יתכן שישכחו את הטעם ואף שסופרי הדיינים עומדים לפניהם וכותבים את דברי המזכים והמחייבים אך כותבים רק את הטעם של הפה אך לא כותבים את הלב ויסוד הטעם נשכח לכן אי אפשר לדון בער"ש.

**ר"ל** מקשה שנאמר שקבורת מת מצוה תדחה שבת מק"ו שאם עבודה דוחה שבת קבורת מת מצוה עדיפה עליה שכתוב ככהן ולאחותו כמו ששנינו שלמדו מהפסוק לאביו ולאמו לאחיו ולאחותו שאם הלך לשחוט את פסחו ולמול את בנו עמוד ב ושמע שמת לו מת לא יטמא ואין לומר שגם למת מצוה לא יטמא כי כתוב ולאחותו שרק לאחותו אינו נטמא אך הוא נטמא למת מצוה, א"כ קבורת מת מצוה ודאי עדיפה על שבת שהיא נדחית מפני עבודה, אמר ר' יוחנן שיש להוכיח מרציחה שדוחה עבודה כמו שכתוב מעם מזבחי תקחנו למות ובכ"ז אינה דוחה שבת ואין לומר שנלמד שרציחה תדחה שבת מכ"ש שאם דוחה עבודה שדוחה שבת שהיא גם תדחה שבת, אמר רבא שלומדים ממה ששנו אצל ר' ישמעאל מה התורה מחדשת בפסוק לא תבערו אש, ואמנם לר' יוסי התורה פרטה הבערה מכל אבות מלאכות שיש בה רק לאו ולר' נתן התורה פרטה את זה לומר שיש חילוק חטאות, אך אומר רבא שקשה לר' ישמעאל מדוע התורה כתבה בכל מושבותיכם הרי שבת היא חובת הגוף שנוהג בין בארץ בין בחו"ל ואמר תלמיד אחד שכתוב בתורה כי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ולכאורה בין בחול בין בשבת ומה שנאמר מחלליה מות יומת זה שאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד ואין לומר שמחלליה נאמר גם על ב"ד והומת של ב"ד נאמר רק בחול ולא בשבת כי מצד שני ניתן לומר והומת גם בשבת, אלא התורה מפרטת לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולגבי ב"ד נאמר והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם וללמד שגם ב"ד לא יבערו אש, ואביי אומר לפ"ז שאם רציחה לא דוחה שבת א"כ היא לא תדחה עבודה שאם שבת שנדחית מפני עבודה לא נדחית מפני רציחה עבודה שלא נדחית מפני שבת ודאי לא תדחה מפני רציחה, ומה שכתוב מעם מזבחי תקחנו למות מודבר בעבודת יחיד שלא דוחה שבת, ורבא אומר שא"כ רציחה לא מחדש נח קרבן יחיד.

**דף לו** שאם יו"ט שנדחה מפני קרבן יחיד לא נדחה מחמת רציחה, קרבן יחיד שדוחה יו"ט ודאי ידחה מפני רציחה, וזה מובן למ"ד שנדרים ונדבות לא קרבים ביו"ט אין קרבן יחיד שדוחה יו"ט, אך קשה למ"ד שקרבן יחיד דוחה יו"ט, אלא אומר רבא שלא רק למ"ד שנדרים ונדבות קרבים ביו"ט לא מתקיים כלל מעם מזבחי אלא גם למ"ד שלא קרב ביו"ט אך מעם מזבחי נאמר רק לקרבן ציבור שכתוב מזבחי המיוחד לי והיינו תמיד ובזה אמרה התורה שרציחה דוחה עבודה אך שאר קרבנות לא דוחים רציחה.

**רב אומר** שהוא היה במנינו של רבי והתחילו לדון ממנו, ואף ששנינו שדיני ממונות מתחילים מהגדול אמר רבה בר רבא או רב הלל בר ר' וולס שבמנין של רבי תמיד התחילו מהצד, עוד אמר רבה בר רבא או רב הלל בר ר' וולס שממיות משה עד רבי לא מצאנו תורה וגדולה במקום אחד ואף שהיה יהושע אך בזמנו היה גם את אלעזר, ובזמן פנחס היו זקנים, ובזמן שאול היה שמואל ואף שהוא נפטר בימי שאול אך לא כל ימי שאול היה בו תורה וגדולה, ובזמן דוד היה את עירא היאירי ואף שהוא נפטר אך לא כל ימי דוד היה בו תורה וגדולה, ובזמן שלמה היה את שמעי בן גרא ואף שהוא נהרג אך לא כל ימי שלמה היו בו תורה וגדולה, ובזמן חזקיהו היה את שבנא ואף שמת אך לא כל ימי חזקיהו היו בו תורה וגדולה, ובימי עזרא היה גם את נחמיה, רב אדא בר אבהו הוסיף שמימי רבי עד רב אשי לא נמצאו תורה וגדולה במקום אחד ואף שיש את הונא בר נתן אך הוא כפוף לרב אשי.

**רב אחא בר פפא** אומר שמה שדיני נפשות מתחילים מהצד לומדים מהפסוק לא תענה על ריב ויש לקרוא לא לענות על רב, רבה בר בר חנה אומר שר' יוחנן למד מהפסוק ויאמר דוד לאנשיו חיגרו איש את חרבו ויחגרו איש את חרבו ויחגרו גם דוד את חרבו.

**רב אומר** שאדם יכול לשנות לתלמידו ולדון עמו דיני נפשות, ויש להקשות ששנינו שאב ובנו רב ותלמידו מונים להם שנים בדיני טומאות וטהרות, אך בדיני ממונות ונפשות ודיני מכות וקידוש החודש ועיבור שנה מונים אותם כאחד, עמוד ב יש לומר שרב דיבר על רב כהנא ורב אסי שצריכים רק את לימודו של רב אך לא את סברתו.

**ר' אבהו** אומר שיש עשרה דברים בין דיני ממונות לדיני נפשות וכולם לא נוהגים בשרה הנסקל מלבד כ"ג דיינים, ואמר רב אחא בר פפא שלומדים את זה מהפסוק לא תטה משפט אבינוך בריבו שלא מטום משפט אבינוך אך מטום משפט שור הנסקל.

**מה שאמר ר' אבהו** עשרה דברים לכאורה במשנה מנויים תשעה אך למעשה יש למנות עשר אלא שכ"ג והכל כשרים לדון נמנים כאחד, אך יש לשנות את מה ששנינו שלא מושיבים בסנהדרין זקן וסריס ושאיין לו בנים ור' יהודה מוסיף גם אכזרי, ובמסית להיפך כן מושיבים אותם כי התורה אמרה לא תחמול ולא תכסה עליו.

**רב יהודה** אומר שמה שכתוב הכל כשרים לדון דיני ממונות בא לרבות ממזר ולכאורה כבר שנינו כל הראוי לדון נפשות ראוי לדון דיני ממונות אך לא כל הדין דיני ממונות דן דיני נפשות ורב יהודה אמר שזה בא לרבות את ממזר, יש לומר שמשנה אחת מרבה גר והאחרת מרבה ממזר שאם היינו לומדים שגר כשר כי הוא ראוי לבא בקהל אך ממזר שלא בא בקהל פסול, קמ"ל שכשר ואם הינו מרבים ממזר שכשר כי הוא בא מטיפה כשרה אך גר שלאבא מטיפה כשרה פסול, קמ"ל שכשר.

**רב יוסף** ממזר שפסול לדיני נפשות למד רב יוסף שכמו שב"ד מנוקים בצדק כך הם מנוקים ממום פגם משפחה שכתוב כולך יפה רעייתי ומום אין בך ואין הכוונה מום ממש כי רב אחא בר יעקב אמר שלומדים את זה כבר מהפסוק והתיצבו שם עמך בדומים לך, אך יש לדחות שזה בגלל השראת השכינה, ור"נ בר יצחק מבאר שלומדים מונשאו אתך בדומים לך.

**משנה** סנהדרין ישבו כחצי גרון עגולה כדי שכולם יראו זה את זה ושני סופרי הדיינים יושבים לפניהם אחד מימין ואחד משמאל והם כותבים את דברי המזכים והמחייבים, ור' יהודה אומר שהיו שלושה אחד כותב את דברי המזכים ואחד כותב את דברי המחייבים והשלישי כותב את דברי שניהם,

**דף לז** ויש לפניהם ג' שורות של ת"ח וכל אחד ואחד מכיר את מקומו ואם הוצרכו לסמוך סומכים מהשורה הראשונה ואחד מהשניה בא לראשונה ואחד מהשלישית בא לשניה ובוררים להם אחד מהקהל לשורה השלישית ולא ישב במקומו של הראשון אלא במקומו הראוי לו. **גמרא** ר' אחא בר חנינא אומר שלומדים את זה מהפסוק שורך אגן הסהר אל יחסר המזג וסנהדרין נקראת שורך שהיא יושבת בטבורו של עולם, אגן שמגינה על כל העולם הסהר שהיא דומה לסהר אל יחסר המזג שאם אחד צריך לצאת רואים שיש כ"ג כנגד סנהדרין קטנה הוא יכול לצאת ואם לא אינו יוצא, בטנך ערימת חיטים שכמו שהכל נהנים מחיטים כך הכל נהנים מטעמיהם של סנהדרין, סוגה בשושנים שגם אם זה רק גדר של שושנים בכ"ז לא פורצים בה פרצות וכמו ששאל מין את רב כהנא איך אפשר להתירח עם נדה הרי זה כאש בנעורת שודאי דולקת, אמר לו רב כהנא שהתורה מעידה שאפילו כגדר של שושנים לא יפרצו בהם פרצות, ור"ל למד מהפסוק כפלת הרימון

**רקתך שאף הריקנים שבך מלאים מצוות כרימון, ור' זירא למד מהפסוק וירח את ריח בגדיו שיש לקרוא בוגדיו.**

**בשכונותו של ר' זירא היו ברוינים שהוא קירבם כדי שישבו בתשובה והקפידו עליו חכמים וכשר' זירא נפטר הם אמרו לעצמם עד עכשיו הקטן חרוך השוקיים היה מגן עלינו בתפלתו עכשיו מי יתפלל עלינו והם הרהרו בלבם ועשו תשובה.**

**אביי** אומר שכשעשו שינויים בשורות הדיינים כולם זזו ואין יכול לטעון אחד עד עכשיו הייתי בראש ועכשיו אתם מושבים אותי בסוף כי אומרים לו שעדיף לו להיות זנב לאריות ולא ראש לשועלים.

**משנה** איך מאיימים על העדים: בעידי נפשות מכניסים אותם ומאיימים עליהם שמא אתם אומרים מאומד או משמועה עד מפי עד ומפי אדם נאמן שמא אינכם יודעים שאנו בודקים אתכם בדרישה וחקירה, דעו שדיני נפשות הם לא כדיני ממונות שבממון אדם יכול לתת ממון וזה יתכפר לו אך בנפשות דמו ודם זרעו תלוי בו עד סוף העולם, וכמו שמצאנו בקין שהרג את הבל נאמר קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה וכתוב דמי לומד שדמו ודם זרעו, ועוד יש לדרוש שדמו היה מושלך על העצים והאבנים, לכן אדם נברא יחידי ללמד שהמאבד אפילו נפש אחת מישראל זה כאילו איבד עולם מלא והמקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ועוד סיבה כדי שלא יאמרו הבריות אבא גדול מאביך, וכן שלא יאמר המינים יש שני רשות, ועוד סיבה ללמד גדולת הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד וכולם דומים זה לזה ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ובכ"ז אין אדם דומה לחבירו, לכן כל אחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, **עמוד ב** שמא יאמרו העדים מה לנו ולצרה הזאת אך כבר נאמר **והוא עד או ראה או ידע אם לא יגיד ונשא עונו**, שמא תאמרו למה לנו לחוב ברמז של זה הרי נאמר **באבד רשעים רנה**. **גמרא** שנו בברייתא איך שואלים אותם מאומד שאומר להם האם ראייתם רק שהוא רץ אחריו לחורבה ורצתם ומצאתם שיש לו סיף בידו והרוג מפרפר ואם כך אינו כלום, ושנינו ששמעון בן שטח אמר אראה בנחמה אם לא ראיית אחד שרץ אחר חבירו לחורבה ורצתי אחריו וראיתי סיף בידו ודם מטפטף והרוג מפרפר ואמרתיו לו רשע מי הרגו לזה אני או אתה אך אין דמך מסור בידי שהתורה אמרה על פי שנים עדים יומת המת היודע מחשבות יפרע ממי שהרג את חבירו, ולא זז משם עד שבא נחש והכישו ומת, ויש להקשות וכי רוצח מיתתו ע"י נחש הרי רב יוסף אמר וכן שנו אצל חזקיה שמעת שחורב ביהמ"ק אף שבטלה סנהדרין לא בטלו ד' מיתות ואמנם בטלה הסנהדרין אך הפורענות באה, מי שחייב סקילה נופל מהגג או שחיה דורסת אותו מי שחייב שריפה נופל באש או נחש מכישו, מי שחייב הריגה נמסר למלכות או לסטים באים עליו, מי שחייב חנק טובע בנהר או מת באסכרה או א"כ מדוע מת הרוצח ע"י נחש, ויש לומר שאכן היה עליו חיוב אחר ומי שחייב שתי מיתות ב"ד נידון בחמורה.

**משמע** במשנה שרק בדיני נפשות לא אומדים אך בדיני ממונות אומדים, וזה כדעת ר' אחא שגמל האוחר בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו ידוע שזה הרגו, אך יש לדחות שא"כ כשכתוב עד מפי עד משמע שרק בנפשות לא ובדיני ממונות כן והרי שנינו בהמשך אם אמר הוא אמר לי שהוא חייב לו או שאיש פלוני אמר כך לא אמר כלום עד שיאמר בפנינו הודה לו שהוא חייב לו, א"כ גם במה שכתוב מאומד שפסול בדיני ממונות ובכ"ז אומרים את זה לעדים.

**רב יהודה** בר ר' חייא אמר שמהפסוק **דמי אחיך** לומדים שקין עשה בהבל הרבה חבורות ופציעות כיון שלא ידע מהיכן תצא נפשו עד שהגיע לצוארו, ועוד אמר רב יהודה שמיום שפתחה הארץ את פיה לקבל דמו של הבל לא פתחה יותר כמו שכתוב **מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק** וכתוב **מכנף** ולא מפי וחזקיה אחיו שאל שכתוב לגבי קרח **ותפתח הארץ את פיה**, אמר לו רב יהודה שפתחה לרעה ולא לטובה, עוד אמר רב יהודה שגלות מכפרת חצי עוון שכתוב אצל קין **והייתי נע ונד ואח"כ כתוב וישב בארץ נד**.

**רב יהודה** אומר שגלות מכפרת ג' דברים שכתוב **כה אמר ה' היושב בעיר הזאת ימות בחרב כרעב וכדבר והיוצא ונפל אל הכשדים הצרים עליכם ויחיה ויהיה לו נפשו לשלל**, ר' יוחנן אומר שגלות מכפרת על הכל שכתוב כתבו את האיש הזה עריירי **גבר לא יצלח בימיו כי לא יצלח מזרעו איש יושב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה**, ואחר הגלות כתוב **ובני יכניה אסיר בנו שאלתיאל בנו אסיר** שאמו התעברה ממנו בבית האסורים, שאלתיאל שהקב"ה שתל אותו לא כדרל הנשתלים שאשה לא מתעברת בעמידה,

**דף לח** ואמו התעברה כך, ועוד יש לפרש שנשאל יכניה על אלתו, זרובבל שנזרע בבבל ושמו הוא נחמיה בן חכליה.

**יהודה וחזקיה** בני ר' חייא ישבו בסעודה לפני רבי ולא אמרו כלום אמר רבי הגבירו להם יין כדי שיאמרו משהו ואחר שהתבסמו פתחו ואמרו שכן דוד לא בא עד שיכלו שתי בתי אבות מישראל ראש גולה בבבל ונשיא בא"י, שכתוב והיה למקדש ולאבן נגף ולצור מכשול **לשני בתי ישראל** אמר רבי בני קוצים אתם מכלים בעיני, אמר לו ר' חייא אביהם אל ירע בעיניך שייך גימטריא ע' וכן הגי' של סוד כנסת יין יצא המד

**רב חסדא** אמר בשם מר עוקבא ויש אומרים שרב חסדא אמר שמרי בר מר דרש בפסוק **וישקוד ה' על הרעה ויביאה אלינו כי צדיק ה' אלוקינו** וכי בגלל שהוא צדיק לכן מביא את הרעה אלא שהקב"ה עושה צדקה עם ישראל שקדמה גלות צדקיהו כשעדיין גלות יכניה קיימת שכתוב עליה **החרש והמסגר אלף, חרש** שכשפתחו הכל נעשו חרשים **ומסגר** שאחר שסגרו בהלכה אין חולק עליה ומספרם הוא אלף, ועולא אמר שהקב"ה עשה חסד שהקדים את הגלות ב' שנים קודם הגמטריא של **ונושנתם**, ואמר רב אחא בר יעקב שא"כ כשכתוב בתורה **מהרה היינו ח' מאות וחמישים ושתיים**.

**שנו בברייתא** שאדם נברא יחידי כדי שלא יאמרו הצדוקים יש כמה רשויות בשמים ועוד מפני הצדוקים והרשעים שיאמרו הצדוקים אנו בני הצדיק והרשעים יאמרו אנו בני הרשע, ועוד שלא יתגרו המשפחות שאם עכשיו שנבראו מאחד מתגרים אם היו נבראים מכמה ודאי היו מתגרים, ועוד מפני הגזלנים והחמסנים, שאם כשנברא יחידי גזלנים וחמסנים אם היה עוד נברא ודאי היו גזלנים וחמסנים.

**שנו בברייתא** שנברא יחידי להגיד גדולתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכשאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולם דומים זה לזה והקב"ה טבע את כולם בחותם אדם הראשון ובכ"ז אינם דומים זה לזה, שכתוב **תהפך חותם ויתיצבו כמו לבוש**, והקב"ה שינה את הפרצופים כדי שאדם לא יראה דירה או אשה נאה ויאמר שלי הם שכתוב **וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר** ואור היינו צורת הפנים, ושנינו שר"מ אמר שאדם משתנה מחבירו בג' דברים בקול מראה ודעת, בקול ומראה משום ערוה ובודעת מפני הגזלנים והחמסנים שלא יחפשו מצפונייהם של אחרים.

**שנו בברייתא** שאדם נברא בערב שבת שלא יאמרו הצדוקים שהאדם היה שותף להקב"ה במעשה בראשית, ועוד שאם הוא יתגאה יאמרו לו יתוש קדמך בבריאתו, ועוד כדי שיכנס מיד למצות שבת, ועוד כדי שיכנס לסעודה מיד כמו המשל למלך שבנה פלטרין ושיכללה ואח"כ עשה סעודה ואח"כ הכניס אורחים, וכמו שכתוב **חכמת בנתה ביתה חצבה עמודיה טבעה טבחה טבחה מסכה יינה אף ערכה שולחניה שלחה נערותיה תקרא על גפי מרומי קרת, חכמת בנתה ביתה זה מדת הקב"ה שברא את כל העולם בחכמה, שבעה היינו ז' ימי בראשית טבחה טבחה וינינה ושולחנה זה ימים ונהרות וכל צרכי עולם, שלחה נערותיה תקרא זה אדם וחווה, ורבה בר בר חנה הקשה בפסוק על גפי מרומי קרת שיש פסוק שכתוב על כסא, אלא בתחילה היה האדם על גפי במקום גבוה ואחר החטא על כסא.**

**בהמשך** הפסוקים כתוב **מי פתי יסור הנה חסר לב אמרה לו שהקב"ה אמר מי פתאו לזה האשה שנאמר עליה נואף אשה חסר לב**.

**ר"מ** אומר שעפרו של אדם הראשון הוקבץ מכל העולם שכתוב **גלמי ראו עיניך ומראה עיניו הוא כל הארץ שכתוב עיניו משוטטות בכל הארץ**.

**רב אושעיא** אומר בשם רב **עמוד ב** שגופו של אדם הוא מבבל וראשו מא"י ואבריו משאר ארצות ועגבותיו אמר רב אחא שהם מהמקום אקרא דאגמא.

**ר' יוחנן בר חנינא** אומר שיום בריאת אדם היה י"ב שעות, שעה ראשונה הוצבר עפרו, בשניה נעשה גולם, בשלישית נמתחו אבריו, ברביעית נזרקה בו נשמה, בחמישית עמד על רגליו, בשישית קרא שמות, בשביעית הזדוגה לו חוה, שמינית עלו למטה שנים וירדו ד', בתשיעית הצטוו לא לאכול מהאילן, בעשירית סרח, בי"א נידון, בי"ב נטרד והלך לו כמו שכתוב **אדם ביקר לא ילין**.

**רמי בר חמא** אומר שחיה רעה שולטת על אדם רק אם הוא נראה לה כבהמה שכתוב **נמשל כבהמות נדמו**.

**רב יהודה** אומר בשם רב שכשהקב"ה רצה לברוא את האדם הוא ברא כת של מלאכי השרת ואמר להם רצונכם שנעשה אדם בצלמינו אמרו לו מה מעשיו אמר להם כך וכך אמרו לו **מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו** הושיט הקב"ה אצבעו ביניהם ושרפם, וברא כת שניה ועשה כנ"ל, וכשברא את הכת השלישית הם אמרו לו מה הועילו הראשונים כל העולם הוא שלך ומה שאתה רוצה לעשות בו עשה, וכשהגיע לאנשי דור המבול ודור הפלגה שקלקלו מעשיהם אמרו לו המלאכים לא יפה אמרו לפניך הראשונים אמר הקב"ה **ועד זקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול**.

**רב יהודה** אומר בשם רב שאדם הראשון היה מסוף העולם עד סופו שכתוב **למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ ולמקצה השמים עד סוף השמים**, ואחר חטאו הקב"ה הניח ידו עליו ומיעטו שכתוב **אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפף**, ור"א אומר שאדם היה מהארץ עד לרקיע שכתוב **על הארץ ולמקצה השמים**, ואחר חטאו מיעטו הקב"ה שכתוב **אחור וקדם צרתני**, ולכאורה הפסוק למקצה השמים חולק על הפסוק על הארץ, ויש לומר שזה מדה אחת.

**עוד אמר** רב יהודה בשם רב שאדם הראשון דיבר בארמית שכתוב **ולי מה יקרו רעין**, וכמו שדרש ר"ל בפסוק זה **ספר תולדות אדם** שהקב"ה הראה לאדם את כל דור עם דורשיו וכשראה את דורו של ר"ע שמח בתורתו והתעצב במותו ואמר **ולי מה יקרו רעין קל**.

**עוד אמר רב יהודה בשם רב שאדם היה מין שכתוב ויקרא אלוקים אל האדם ויאמר לו איכה והיינו היכן נטה לך, ור' יצחק מפרש שהוא משך בערלתו שכתוב והמה כאדם עברו ברית וכתוב את בריתי הפר, ור"נ אמר שהוא היה כופר בעיקר שכתוב עברו ברית וכתוב על אשר עזבו את ברית ה'.**

**שנינו** שר"א אמר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס, ואמר ר' יוחנן שזה רק לגוי אך בישראל אין לענות כי הוא יכפור יותר, ור' יוחנן אומר שבכל מקום שפקרו המינים יש תשובה בצידו שכתוב **ונעשה אדם בלשון רבים** וכתוב אח"כ **ויברא אלוקים את האדם בצלמו, וכתוב הבה נרדה ואח"כ כתוב וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל, כתוב כי שם נגלו אליו האלוקים וכתוב לקל העונה אותי ביום צרתי, וכתוב כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו וכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ וכתוב אשר הלכו אלוקים בלשון רבים ואח"כ כתוב לפדות לו לעם, וכן כמה שכתוב עד די כרסון רמיו והיינו בלשון רבים ואח"כ כתוב ועתיק יומין יתיב, ובכל הני"ל כתוב בלשון רבים כדברי ר' יוחנן שהקב"ה לא עושה דבר עד שנמלך בפמליא של מעלה שכתוב בגזירת עירין פתגמא ובמאמר קדישין שאלתא, ולגבי כרסון יש לפרש כמו ששנינו שלר"ע כסא אחד לו ואחד לדוד ור' יוסי שאל עד מתי אתה עושה שכינה חול אלא אחד לדין ואחד לצדקה, ויש להסתפק אם ר"ע קיבל מר' יוסי ואכן ישנה ברייתא מפורשת שר"ע אמר אחד לדין ואחד לצדקה ואמר לו ר"א בן עזריה מה לך אצל אגדה לך לנגעים ואהלות אלא אחד כסא ואחד שרפרף כסא לשבת ושרפרף להדום רגליו.**

**ר"נ אמר** שמי שיוודע לענות למינים כרב אידית יענה ואם לא יענה, שמין שאל אותו על הפסוק **ואל משה אמר עלה אל ה' ולא כתוב עלה אלי,** אמר רב אידית שזה נאמר על מטטרון ששמו כשם רבו שכתוב **כי שמי בקרבך, ומה שלא עובדים לו כי כתוב אל תמרו בו** שלא להמיר את ה' בו, ושאל המין א"כ מדוע כתוב **כי לא ישא לפשעכם** אמר לו שידוע לנו שמרוב חטאינו אינו יכול לקבל אפילו שליחות כמו שכתוב **ויאמר אליו אם אין פניך הולכים.**

**שאל** מין את ר' ישמעאל בן ר' יוסי בפסוק **וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' ולא כתוב מאתו** אמר כובס אחד עזוב ואני יענה שכתוב **ויאמר למך לנשיו עדה וצלה שמען קולי נשי למך האזנה אמרתי ולמך לא אמר נשיו,** אלא כך דרך הפסוקים, אמר לו ר' ישמעאל מהיכן ידעת את זה אמר לו ששמעתי מפרקו של ר"מ כמו שר' יוחנן אמר שר"מ היה דורש בפרקו שליש הלכה שליש אגדה ושליש משל, ועוד אמר ר' יוחנן שלר"מ היו ג' מאות משלים ולנו נשאר רק ג'.

**דף לט בפסוקים אבות אכלו בוטר ושיני בנים תקהינה מאוני צדק אבני צדק וצדיק מצרה נחליץ ויבא רשע תחתיו.**

**כופר אחד** אמר לר"ג שאלוקיכם גנב שכתוב **ויפל תרדמה וישן ויקח, אמרה** בתו אני אשיב לו והיא אמרה תנו לי שופט אמרו לו למה והיא אמרה **שכאו לסטים בלילה ונטלו קיתון של כסף והביאו זה, אמר השופט הלואי שכל יום יבואו עליך והיא אמרה א"כ טוב לאדם שיקחו ממנו צלע ויביאו לו שפחה לשמשו, אמר הכופר התכוונתי שאם זה טוב שיעשה את זה בלי גניבה והיא אמרה הביאו לי אומצת בשר ואמרה שימו תחת הגחלים והוציאה ואמרה אכול את זה אמר לה שזה מאוס, והיא אמרה שאם הקב"ה יטול מאדם צלע בלי תרדמה האשה תהיה מאוסה לו.**

**כופר** אמר לר"ג יודע אתה מה עושה עכשיו אלוקים ונאנת ר"ג אמר לו מדוע אתה נאנת אמר לו ר"ג שיש לו בן בכרכי הים ויש לו געגועים אליו ואני רוצה שתראה לי אמר לו וכי יודע אני היכן הוא אמר לו ר"ג מה שבעולם הזה אינך יודע ואיך תדע מה שבשמים, ופעם אחרת טען כופר לר"ג מה השבח במונה מפעם לכוכבים אני גם יכול הביא ר"ג חבושים ונתנם בעריבה והוא בחש בהם ואמר לו מנה אותם אמר לו תעצור ואמנה אמר לו ר"ג א"כ איך תוכל לספור ברקיע שסובב כל הזמן, ויש אומרים שר"ג אמר לו כמה שיניים יש לך והוא התחיל למנותם אמר לו ר"ג מה שבפיך אינך יודע ואיך תדע מה שבעולם, ופעם אחרת טען כופר אחד על הפסוק **יוצר הרים ובורא רוח א"כ מי שברא את ההרים לא ברא את הרוח** אמר ר"ג לדבריך מה שנאמר באדם הראשון **וייצר וגם נאמר ויברא וכי יתכן שמי שברא חלק לא ברא את החלק האחר ויש באדם טפח על טפח עם שני נקבים וכי יתכן שמי שברא את זה לא ברא את זה וכתוב הנוטע און הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט אמר לו כן, אמר לו א"כ כשמת התפיסו שני היוצרים.**

**מכשף** אחד אמר לאמימר חציך העליון מעשה השד והחצי התחתון של אלוקים אמר לו א"כ איך יתן אלוקים למים שמגיעים מלמעלה לעבור בגבולו.

**אמר הקיסר** לר' תנחום בא נהיה לעם אחד אמר לו אנו נימולים ולא נהיה כמוכם אך תמולו אתם כמונו אמר לו אתה צודק אך מי שמנצח את הקיסר נותנים אותו בכיבר של חיות רעות ונתנוהו שם ולא אכלוהו אמר צודקי אחד שלא אכלו כי לא היו רעבים ונתנו שם את אותו צודקי ואכלו אותו.

**כופר** שאל את ר"ג אתם אומרים שבכל עשרה יש שכינה כמה שכינה ישנה וקרא ר"ג למשרתו של הכופר והכהו בצוארו אמר לו מדוע אמר לו שנכנסה השמש בבית אדונך, אמר הכופר שהשמש באה לכולם בשוה, אמר לו ר"ג שאם השמש שהיא אחת מאלף אלפי ריבוא ממשמשי הקב"ה באה לכולם השכינה של הקב"ה ודאי באה לכולם.

**אמר מין** לר' אבהו שאלוקיכם גחכן שאמר ליהזקאל **שכב על צדך הימני ואח"כ אמר לו שכב על צדך השמאלי** ובתוך הדברים בא תלמיד ושאל מה הטעם לשמיטה אמר ר' אבהו אומר לכם דבר ששוה לשניכם שאמר הקב"ה לזרוע שש ולהשמיט בשביעית שתדעו שהארץ שלי והם חטאו ולא השמיטו וגלו ומנהג מלך בשר דם שחטאו לו אם הוא אכזרי הוא הורג את כולם ואם הוא רחמן הוא הורג חצי והם מלא רחמים הוא הוא מייסר את הגדולים ביסורים כך הקב"ה ייסר את יחזקאל כדי למרק את עוונותיהם של ישראל.

**הקשה** מין לר' אבהו שאם אלוקיכם כהן כמו שכתוב **ויקחו לי תרומה א"כ אחר שקבר את משה במה הוא טבל אם תאמר במים הרי כתוב מי מדד בשעלו מים,** אמר ר' אבהו שהוא טובל באש כמו שכתוב **כי הנה ה' באש יבא, שאל** אותו וכי מועילה טבילה באש אמר לו שעיקר הטבילה היא באש כמו שכתוב **וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים.**

**שאל** מין את ר' אבינא מה החידוש בפסוק **מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ** א"כ גם אתם ערבים עלינו שכתוב **כל הגוים כאין נגדו,** אמר ר' אבינא שהנביאים משלכם העידו עלינו **עמוד ב** כמו שאמר בלעם **ובגוים לא יתחשב.**

**ר"א** הקשה שכתוב בפסוק **אחד טוב ה' לכל ובפסוק אחר כתוב טוב ה' לקונו** אלא זה משל לאדם שיש לו פרדס הוא משקה את כולו, אך כשהוא עורך הוא עורך רק את הטובים.

**ר' אחא בר חנינא** מקשה על הפסוק **באבד רשעים רינה** שזה נאמר על אחאב בן עמרי וכי הקב"ה שמח במפלתן של רשעים הרי כתוב **בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו** ואמר ר' יונתן שלא כתוב כי טוב בהודאה זו שהקב"ה לא שמח במפלת רשעים וכן אמר שאמר ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן על הפסוק **ואיך קרב זה אל זה כל הלילה** שבקשו מלאכי השרת לומר שירה לפני הקב"ה והוא אמר מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה, ויש לומר כדברי ר' יוסי בר חנינא שהקב"ה לא שש אך הוא משיש אחרים, וכן מדויק ממה שכתוב **ישיש ולא כתוב ישוש.**

**מה שכתוב והזונות רחצו** אמר ר"א שזה בא לסיים שני חזיונות של מיכיהו ואליהו שכתוב במיכיהו **אם שוב תשוב לא דיבר ה' ואליהו** אמר **במקום אשר לקחו הכלבים את דם נבות, ורבא** מפרש שהכוונה לזונתו ממש שאחאב היה מצונן ואיזבל עשתה לו דמות זונות במרכבתו לחממו, ר"א למד בפסוק **ואיש משך בקשת לתומו ויכה היינו לפי תומו, ורבא** מפרש שזה לתמם ב' חזיונות של מיכיהו ואליהו.

**ר' יצחק** מבאר בפסוק **ויקרא אחאב לעובדיהו אשר על הבית ועובדיהו היה ירא את ה' מאד** שאחאב אמר לו שביעקב כתוב **נחשתי ויברכני ה' בגללך** וביוסף כתוב **ויברך ה' את המצרי בגלל יוסף וא"כ אם ביתי לא מתברך אתה לא ירא ה' ויצאה בת קול שעובדיה ירא את ה' אך ביתו של אחאב לא ראוי לברכה, ור' אבא** אומר שעובדיה כתוב יותר מאברהם שכתוב בו **ירא אלוקים אתה** ועובדיה כתוב **ירא את ה' מאד, עוד** אמר ר' יצחק שעובדיה זכה לנבואה כי החביא מאה נביאים במערה שכתוב **ויהיה בהכרית איזבל את נביאי ה' ויקח עובדיהו מאה נביאים ויחביאם חמישים איש במערה, ר"א** אומר שהוא למד מיעקב שאמר **והיה המחנה הנשאר לפליטה, ור' אבהו** אומר שבכל מערה לא היה מקום ליותר מחמישים.

**ר' יצחק** מבאר את הפסוק **חזון עובדיהו כה אמר ה' אלוקים לאדם** שהוא התנבא דוקא לאדם שהקב"ה אמר יבא זה שדר בין שני רשעים ולא למד מהם ויתנבא על עשו שדר בין שני צדיקים ולא למד מהם, אפרים מקשה תלמידו של ר"מ אמר משמו שעובדיה היה גר אדומי ועל זה אומרים האנשים שלוקחים מהעץ עצמו יד לגרון שיכרות אותו, וכן אמר ר' יוחנן בשם רשב"י על הפסוק שנאמר **על יואב ויך את מואב וימרדם בחבל השכב אותם ארצה** שיואב יצא ממואב והכס, ורב דימי מבאר שהיך מסרחת מתוכה.

**נחלק** רב ושמואל בפסוק **ויקח את בנו הבכור אשר ימלך תחתיו ויעלהו עולה על החומה** אם הוא העלה לשם שמים או לשם ע"ז, ולמ"ד לשם שמים מובן מה שכתוב **והיה קצף גדול על ישראל** אך אם זה לשם ע"ז מה שייך קצף, יש לבאר כדברי ריב"ל שהקשה בפסוק **וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם לא עשיתם** וכתוב **וכמשפטי הגוים אשר סביבותיכם עשיתם** והיינו שלא עשו כמתוקנים שבהם אלא כמקולקלים שבהם, ר' חנינא בר פפא דרש בהמשך הפסוק **הנ"ל ויסעו מעליו וישובו ארץ שבאותה שעה** ירדו רשעיהם של ישראל למדרגיגה התחתונה.

**ר' חנינא בר פפא** דרש בפסוק **והנערה יפה עד מאד** שעוד לא הגיעה לחצי יפיה של שרה שכתוב **עד מאד ולא מאד בכלל.**